

Šalių konkurencingumo vertinimas

Aistė Padgureckienė

Šiaulių valstybinė kolegija, lektorė

Šiaulių valstybinė kolegija / Šiauliai State Higher Education Institution, Lithuania, Lecturer

a.padgureckiene@svako.lt

Anotacija

Straipsnyje nagrinėjami teoriniai šalių konkurencingumo vertinimo aspektai ir, vadovaujantis Šveicarijos tarptautinio vadybos instituto sudaromo pasaulinio konkurencingumo indekso duomenimis, detalai analizuojamos dešimt konkurencingiausių pasaulio šalių. Indekso analizė atlikta, atsižvelgiant į 2018–2022 m. skirtingus šalių konkurencingumo aspektus, parodant aukščiausias ir žemiausias nacionalines pozicijas žinių, technologijų ir pasirengimo ateičiai srityse. Konkurencingumo įvertinimų analizė bei lyginimas su kitomis šalimis padeda nustatyti problemines sritis, dėl kurių nacionalinis konkurencingumo lygis nepakankamas.

Reikšminiai žodžiai: šalies konkurencingumas, konkurencingumą lemiantys veiksniai, reitingavimas, pasaulinis konkurencingumo indeksas.

Assessment of the competitiveness of countries

Summary

The article examines the theoretical aspects of assessing the competitiveness of countries and, based on the data of the World competitiveness index compiled by the Swiss International Institute of Management, analyzes in detail the ten most competitive countries in the world. The analysis of the index was carried out taking into account different aspects of the countries' competitiveness in 2018–2022, showing the highest and lowest national positions in the fields of knowledge, technology and readiness for the future. Analysis of competitiveness assessments and comparison with other countries helps to identify problem areas due to which the national level of competitiveness is insufficient.

Keywords: *country competitiveness, determinants of competitiveness, ranking, World competitiveness index.*

Įvadas

Temos aktualumas. Šiuolaikiniame globaliame pasaulyje konkurencingumas yra viena populiariausių temų. Mokslininkai ir institucijos įvairiai supranta konkurencingumo sąvoką, pabrėždami jos daugiaaspektiškumą. Tyrėjams kyla daug diskusijų ir dėl šalių konkurencingumo sąvokos, ir dėl vertinimo. Diskusijos dėl konkurencingumo vertinimo svarbos laikui bėgant iš esmės nepasikeitė, keitėsi požiūris į konkurencingumą lemiančius veiksnius ir jų apibūdinančius ekonominius rodiklius. Konkurencingumas suprantamas kaip mokėjimas efektyviai naudoti konkurencingumo veiksnius – žmogiškuosius išteklius, technologijas, inovacijas ir kt. (Rudytė ir kt., 2018). Dažnai konkurencingumo vertinimas nacionaliniu lygmeniu remiasi tokiais ekonominiais rodikliais, kaip užsienio prekyba, gyvenimo lygis, ekonomikos augimas ir produktyvumas. Rakauskienė (2013) teigia, kad šalies konkurencingumas gali būti vertinamas įvairiais būdais: analizuojant pavienius, tam tikras sritis apibūdinančius rodiklius, naudojant konkurencingumo teorinius modelius bei kuriant integruotus kompleksinius rodiklius. Siekiant kiekybiškai įvertinti šalies konkurencingumą, skaičiuojami indeksai. Vieną išsamiausių ataskaitų rengia Šveicarijos tarptautinio vadybos institutas IMD (angl. *International Institute for Management Development*), kuris skaičiuoja pasaulinį konkurencingumo indeksą. Jį sudaro išskirtiniai veiksniai, apimantys skirtingas sritis – žinias, technologijas ir pasirengimą ateičiai. Remiantis konkurencingumo indekso duomenimis, straipsnyje analizuojami 2018–2022 m. dešimties konkurencingiausių pasaulio šalių duomenys, išskiriant jų stipriąsias ir problemines sritis.

Mokslinėje literatūroje teigiama, kad šalies gebėjimas konkuruoti atskleidžia jos pranašumus kitų šalių atžvilgiu, tad siekiant atlikti konkurencingumo analizę, reikalingas kitų šalių kontekstas (Šeputienė, Brazauskienė, 2013). *Tyrimo problema* sutelkia dėmesį į tai, kaip įvertinti šalių konkurencingumą.

Tyrimo tikslas – atlikus šalies konkurencingumo vertinimo teorinę analizę, vadovaujantis pasaulinio konkurencingumo indeksu, išskirti konkurencingiausias pasaulio šalis.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti šalies konkurencingumo vertinimo teorinius aspektus;
2. Atlikti 2018–2022 metų dešimties konkurencingiausių pasaulio šalių analizę, vadovaujantis pasaulinio konkurencingumo indeksu.

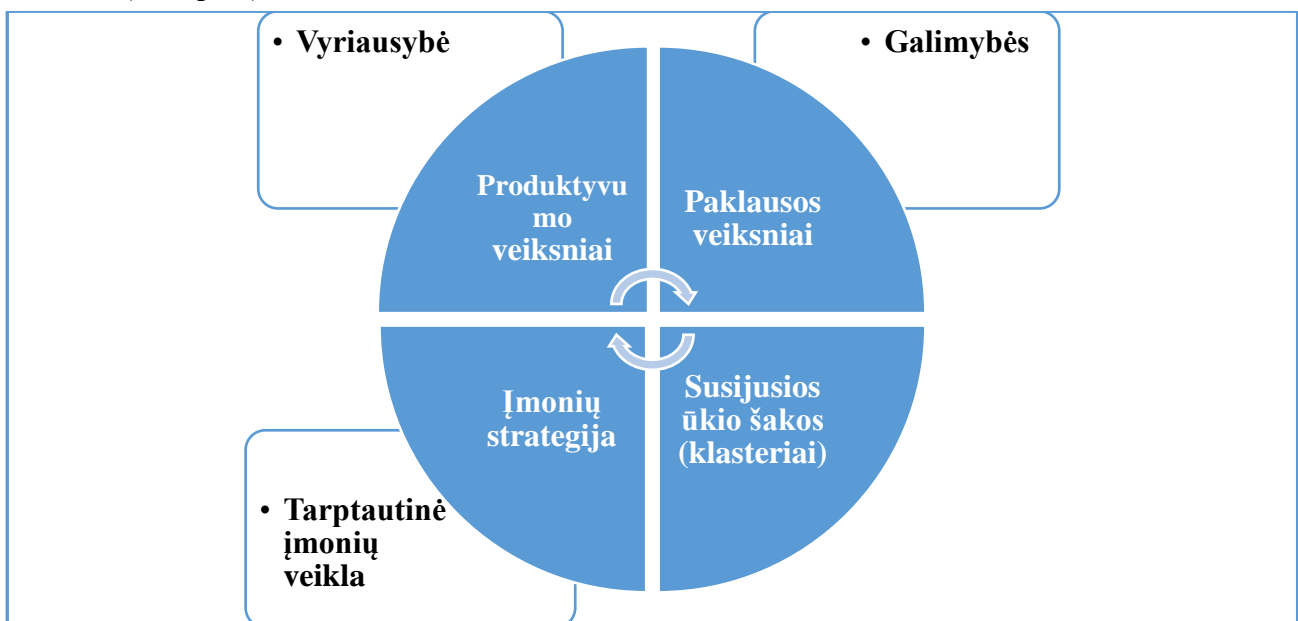
Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, sintezė, apibendrinimas, grupavimas, sisteminimas, lyginimas. Vadovaujantis IMD pasaulinio konkurencingumo indeksu, atlikta 2018–2022 m. dešimties konkurencingiausių pasaulio šalių analizė.

Teoriniai šalių konkurencingumo vertinimo aspektai

Ekonomikos moksle valstybės konkurencingumo sąvoka laikoma sudėtinga (Neverauskienė ir kt., 2020). Kels (2016) požiūriu šios sąvokos, kaip koncepcinio įrankio, vartojimas priimtinas, atsižvelgiant į gebėjimą sužinoti konkrečius klausimus, kuriuos ji siūlo spręsti, pabrėžiant tai, kad dažnai nesutariama ne dėl paties apibrėžimo, o dėl klausimo, kurį reikia ištirti, ir su juo susijusių pasekmių. Sąvoka „konkurencingumas“ siejama su lotynų kalbos žodžiu „concurrentia“ – bėgimu kartu. Kitaip tariant, bėgimas kartu suprantamas kaip išsilaikymas rinkoje, atkreipiant dėmesį į ekonominius ir finansinius išteklius, pranašumus ir gebėjimus, lyginant su kitais (Rudytė ir kt., 2018).

Voinescu ir kt. (2015) teigimu, konkurencingumo sampratos raida ekonominio mąstymo istorijoje apima skirtingus objektus, pradedant klasikinėmis merkantilizmo teorijomis, kurios aiškino šalių konkurencingumą prekybos aspektu, vėliau – absoliutaus tautų pranašumo, konkurencinių ir lyginamųjų pranašumų teorijų iki neoklasikinės teorijos. Laikui bėgant, požiūris į konkurencingumą keitėsi (Dima, 2018). Atsižvelgiant į naujausias teorijas, sukurta regiono konkurencingumo samprata, klasikinės teorijas priartinanti prie taikomosios regionų ekonomikos (Voinescu ir kt., 2015). Neverauskienė ir kt. (2020) naudoja tvaraus konkurencingumo sąvoką, kuri siejama su šalies ekonomika ir plėtra.

Konkurencingumo modeliai daugiau ar mažiau yra susiję su Porterio (1990) pamatiniais samprotavimais ir „Deimanto modeliu“. Modelis atspindi regioninio konkurencingumo didinimo šaltinius (žr. 1 pav.).

1 pav. Porterio „Deimanto modelis“

Šaltinis: (Zeibote, Volkova, Todorov, 2019)

Pagal Porter (1990) modelį verslo aplinkos kokybė priklauso nuo veiksnių sąlygų, paklausos charakteristikų, įmonių strategijų konteksto, susijusių ir palaikančių ūkio šakų ir klasterių. Į bendrą „Deimanto modelio“ sistemą ekonomistas įtraukė atsitiktinius įvykius ir vyriausybę, kurie gali sustiprinti arba susilpninti konkurencinius pranašumus. Siekiant užtikrinti regionų konkurencingumą, svarbu išvengti grėsmių ir pasinaudoti naujomis galimybėmis. Sėkminga vyriausybės ekonomikos politika yra padedanti sukurti šalyje aplinką, leidžiančią įmonėms įgyti konkurencinių pranašumų tarptautiniu mastu, o ne tiesiogiai įtraukianti įmonę į konkurencinių pranašumų kūrimo procesą. Konkurencingumo modeliai vėliau buvo išplėtoti kitų tyrėjų ekonomikos mokslo srityje. Šie modeliai naudingi nagrinėjant konkurencingumo kitimą laiko atžvilgiu. Pasak Simanavičienės, Bruneckienės, Šimberovos (2007), išsamiausi klasikiniai modeliai tiek teoriniu, tiek empiriniu požiūriu susiję su šalies konkurencingumo vertinimo sprendimais, yra Porterio „Nacionalinio deimanto modelis“, Cho „Devynių veiksnių modelis“, Rugmano, D’Cruzo, Verbeke’o „Dvigubo deimanto modelis“, Porterio, Cho, Moon „Konkurencingumo stadijų modeliai“.

Padgureckienė (2021), atlikusi išsamią šalies konkurencingumo sąvokų analizę, nustatė, jog šalies konkurencingumo sąvoka gali būti aiškinama skirtingais aspektais bei vartojama siekiant spręsti klausimus, susijusius su gyvenimo lygiu, ekonomikos augimu, užsienio prekyba, užimtumu ir produktyvumu. Šiame straipsnyje plačiau aptariamas konkurencingumo vertinimas produktyvumo aspektu, jo reikšmingumą įrodo gausus tyrėjų skaičius. Delgado, Ketels ir kt. (2012) pastebi, kad Porteris (1990) konkurencingumą laikė būtinybe, norint šalyje sukurti gerovę, pasiekti rezultatų ekonomikoje ir tautos gebėjimą diegti naujoves. Kritiškesnius argumentus pateikia Krugman (1994, 1995), kuriam šalies konkurencingumo apibrėžimas yra sunkiai suprantamas ir kurio jis nelaike prasmingu makroekonominiu lygiu, pabrėždamas, kad politikams nederėtų rūpintis nacionaline gerove ir konkurencingumo išaugimu. Tyrėjas prilygino šalies konkurencingumo sąvoką produktyvumui, akcentuodamas, kad ne visada šalies konkurencingumas gali būti siejamas su produktyvumu. Šiuos argumentus jis pagrindė teiginiu, kad priešingai nei įmonės, jei jų veikla nesėkminga, šalis negali baigti savo veiklos. Be to, įmonės sėkmė galima kitos įmonės sąskaita, nors vienos šalies sėkmė galima nepriklausomai nuo kitos šalies. Adamkiewicz (2019) teigimu, Krugmanas buvo teisus, prilygindamas nacionalinį konkurencingumą produktyvumui. Be to, Adamkiewicz (2019) akcentavo, kad šalies konkurencingumo sąvoka nėra laikoma vien tik produktyvumo sinonimu, o suprantama ir kaip papildanti ją kategorija. Konkurencingumą produktyvumo aspektu aiškino Porteris (1990). Pasak jo, pagrindinis valstybės tikslas yra užtikrinti aukštą ir kylantį gyvenimo lygį savo piliečiams. Gebėjimas tai padaryti priklauso nuo šalies darbo produktyvumo. Anot Neverauskienės ir kt. (2020), produktyvumo principais paremta koncepcija yra reikšminga gebėjimu derinti produktų ir paslaugų vertę ir tinkamai ją įvertinti visame pasaulyje, siekiant padidinti veiklos efektyvumą. Svarbu suprasti, kad konkurencingumas yra būtina sąlyga, norint užtikrinti aukštą gyvenimo lygį ir tinkamą darbo užmokesčio bei pajamų augimą. Siudek ir Zawojcka (2014) teigimu, šalies konkurencingumo sąvokai paaiškinti nepakanka vien jos sutapatinimo su produktyvumu, taip pat privalu nustatyti ūkio ir atskirų įmonių konkurencingumą. Be to, neįmanoma konkurencijos lygio įvertinti tik vienu rodikliu, turi būti naudojamas kintamųjų rinkinys, apibūdinantis įvairius konkurencingumo aspektus. Dėl šios priežasties stengiamasi parengti lyginamąjį vertinimą šalims, turinčioms įvairias istorines ir politines aplinkybes bei ekonominio išsivystymo lygius.

Rakauskienės (2013) nuomone, siekiant įvertinti šalies konkurencingumą, įprasta naudoti lyginamąją analizę: ji apima konkurencingumą lemiančių veiksnių vertinimą, tokiu būdu galima sužinoti apie šalies pasiektą padėtį kitų šalių ir laiko aspektais. Šegotos ir kt. (2017) teigimu, anksčiau šalių plėtra buvo grindžiama lyginamaisiais pranašumais, tokiais kaip mažos darbo sąnaudos ir gamtos išteklių. Šiuolaikinio verslo aplinką, tarptautinį konkurencingumą lemia pažangių veiksnių sąlygos, pagrįstos žiniomis ir „modernia“ infrastruktūra, aukštosiomis technologijomis ir naujovėmis. Pasak Rudytės, Skunčikienės (2015), šalies konkurencingumą lemiantys veiksniai yra ekonominė, geopolitinė, demografinė, gamtinė – ekologinė šalies padėtis, teisinė šalies sistema, valstybės socialinė politika, technologinė aplinka, atkreipiant dėmesį į inovacijas, žinias, mokslinius tyrimus, tiesiogines užsienio investicijas, vyriausybės efektyvumą. Šalies konkurencingumas siejamas su

produktyvumu, aukštosiomis technologijomis, inovacijomis, aukštu pragyvenimo lygiu, socialinės gerovės užtikrinimu, gebėjimu pasiekti ir išlaikyti aukštus ekonomikos augimo tempus bei konkuruoti tarptautinėje rinkoje. Danilevičienė (2019) akcentuoja kelis veiksnius, turinčius didžiausią poveikį konkurencingumui ir produktyvumui, tai – technologinė plėtra ir žmogiškieji ištekliai. Technologinė pažanga lemia žmonių įpročius, dėl to atsiranda nuolatinis poreikis tobulėti, domėtis inovacijomis, būti imliais naujovėms. Šios priežastys lemia sprendimą, susijusį su užimtumo didinimu, darbo vietų lankstumo pokyčiais. Žmogiškasis kapitalas tampa esminiu svertu, užtikrinančiu inovacijų diegimą ir inovatyvių technologijų taikymą. Pagrindinės priemonės pasauliui įveikti esamus ir galimus iššūkius ateityje tampa plėtra, žinios, inovacijos, technologijos ir jų stiprinimas. Kaip teigia Neverauskienė ir kt. (2020), konkurencingumas vertinamas kaip gebėjimas konkuruoti laiko, kokybės ir žinių prasme. Konkurencingumas atspindi šalies gebėjimą tam tikrais būdais pasiekti konkurencinį pranašumą, didesnę pajamų lygį ir aukštesnę užimtumą.

Šalies konkurencingumas grindžiamas ekonomikos augimu ir inovacijomis. Inovacijos laikomos pagrindiniais šalies vystymosi veiksniais, siekiant konkurencingumo augimo. Inovacijas lemia mokymasis visą gyvenimą, gebėjimų tobulinimas, užimtumo skatinimas. Tokiu būdu sukuriama moderni žiniomis grįsta visuomenė. Stanickova (2015) konkurencingumo pokyčius sieja su kiekybiniais (pavyzdžiui, prekyba tarp įmonių, patentavimo apimtimis, darbo jėgos pasiūla) ir kokybiniais veiksniais (pavyzdžiui, socialiniu kapitalu). Dažniausiai konkurencingumo lygį lemiančios priežastys apima veiksnių visumą, o ne pavienius veiksnius.

Šeputienė, Brazauskienė (2013) nurodo, kad konkurencingumas gali būti analizuojamas įmonės, šakos, regiono ar šalies lygmeniu. Pasak Marginean (2006), mikroekonominis lygis suprantamas kaip įmonių, o ne valstybių gerovės kūrimas. Porteris (2004) nustato, kad nacionalinio klestėjimo potencialą lemia stabilios politinės, teisinės ir socialinės institucijos bei patikima makroekonominė politika. Jo teigimu, mikroekonominis efektyvumas sukuria makroekonominį konkurencingumą. Taigi pirmiausia gerovė pasiekama mikroekonominiu lygmeniu – įmonių sugebėjimu, naudojant veiksmingus metodus, kurti vertingas prekes ir paslaugas, gamintojų gebėjimu konkuruoti dėl rinkos dalies, pelno bei galimybės eksportuoti.

Šalių vyriausybės ieško būdų, galinčių padidinti šalies konkurencingumą. Šiam tikslui pasiekti šalys kuria institucijas, kurios atlieka reikšmingą vaidmenį priimant sprendimus, vertinant šalies konkurencingumą bei gavus rezultatus kuriant strategijas (Rakauskienė, 2013). „*Vienas esminių šalies konkurencingumo ir produktyvumo didinimo veiksnių yra visos valstybės skaitmeninimas ir technologinis atsinaujinimas – aukštos pridėtinės vertės produktų kūrimo pagrindas. Skaitmeninės Europos programoje pabrėžiama, kad prioritetas turėtų būti skiriamas superkompiuterijos, dirbtinio intelekto, kibernetinio saugumo, aukšto lygio skaitmeninių įgūdžių ir skaitmeninių technologijų plataus naudojimo užtikrinimui visose ekonomikos srityse ir visuomeniniame gyvenime*“ (Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012).

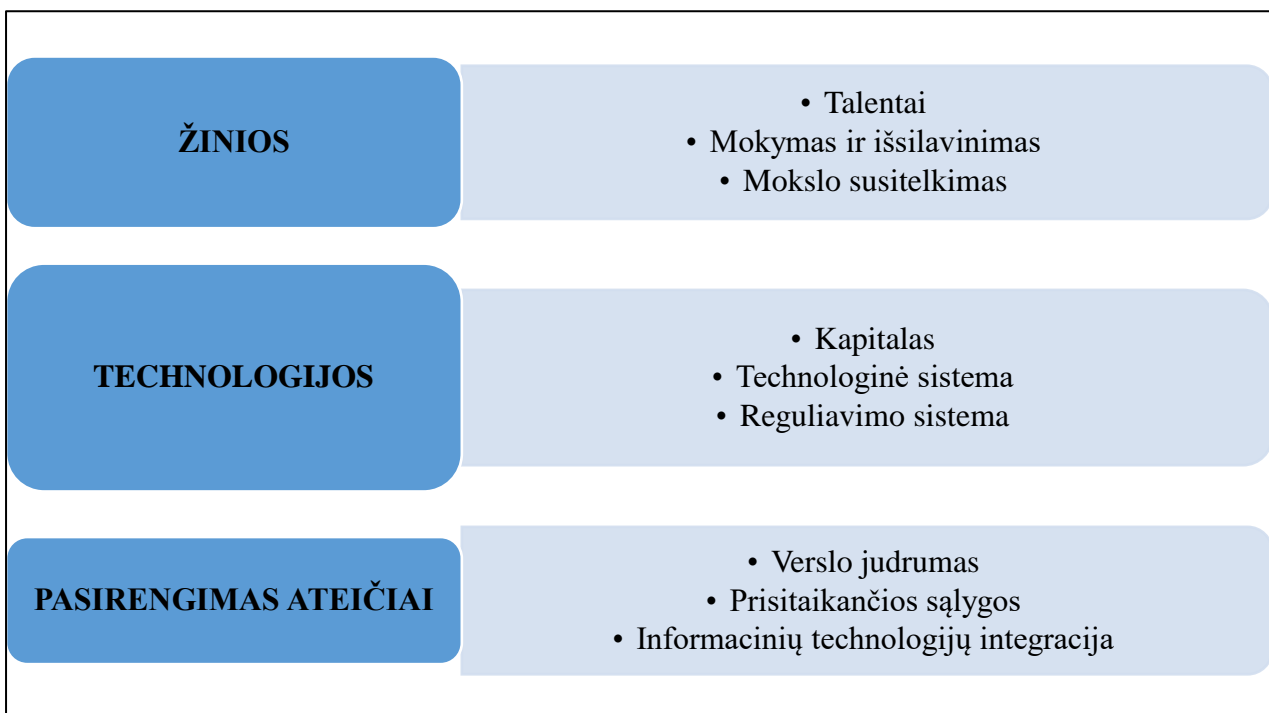
Analizuojant šalies konkurencingumą nusakančius veiksnius ir lyginamąjį objektą, būtina vadovautis platesniu požiūriu, kai vertinamas ne šalies rezultatas, pavyzdžiui, produktyvumas, o aplinka, kurioje veikiančios įmonės šaliai padeda pasiekti didelį produktyvumą. Ekonominėje literatūroje įrodyta, kad šalies konkurencingumą lemiantys veiksniai yra reikšmingi, du ar daugiau iš jų gali būti reikšmingi tuo pačiu metu (Schwab, 2019). Remiantis teorine analize, pastebima, kad mokslininkai siūlo šalies konkurencingumą lemiančius veiksnius nagrinėti kompleksiskai, nesuteikiant pirmumo vienam ar kitam veiksmui, ir atsižvelgti į pasiektus rezultatus įvairiose, ne vien tik ekonomikos srityse. Siekiant įvertinti šalių pasiektus rezultatus konkurencingumo srityje keliais, o ne vienu aspektu, skaičiuojami kompleksiniai rodikliai – indeksai.

Tyrimo metodika

Tyrėjai, vertindami šalių konkurencingumą, dažnai naudoja indeksus, kuriuos sudaro pagrindiniai nagrinėjamos srities rodikliai. Lietuvos ir užsienio mokslininkai tyrė skirtingų šalių konkurencingumą tam pasitelkdami indeksus (Zeibote, Volkova, Todorov, 2019; Dima, Begu ir kt., 2018; Rudytė, Skunčikienė, 2015; Šeputienė, Brazauskienė, 2013). Išsamiausias šalies konkurencingumo vertinimo požiūriu veiksnių rinkinius pateikia šios šalių konkurencingumo

vertinimus atliekančios institucijos: Šveicarijos tarptautinio vadybos plėtros institutas, Pasaulio ekonomikos forumas ir Pramonės politikos studijų institutas (Rakauskienė, Tamošiūnienė, 2013). Vienas iš labiausiai žinomų indeksų pasauliniu lygmeniu yra Šveicarijos tarptautinio vadybos instituto IMD sudaromas pasaulinio konkurencingumo indeksas. Jų rengiamas metraštis leidžiamas nuo 1989 m. Tai išsami metinė ataskaita, pagrįsta gausiais tyrimais, statistiniais ir apklausų duomenimis, ir yra atskaitos taškas, suteikiantis informaciją apie šalių konkurencingumą. Joje analizuojamos 63 šalys, kurios reitinguojamos atsižvelgiant į tai, kaip joms sekasi, siekiant ilgalaikės vertės kūrimo ekonomikoje. Reitingas išreiškiamas indeksu arba balu, kuris nurodomas kiekvienai šaliai.

IMD pasaulinį konkurencingumo indeksą sudaro trys veiksniai – žinios, technologijos ir pasirengimas ateičiai, kurie atitinkamai skirstomi į subfaktorius (žr. 2 pav.). Pastarieji pagrįsti kriterijais, kurie pateikiami remiantis išsamiais tyrimais, reguliariai peržiūrimi ir atnaujinami, naudojant ekonominę literatūrą, tarptautinius, nacionalinius ir regioninius šaltinius bei apklausiant verslo bendruomenę.

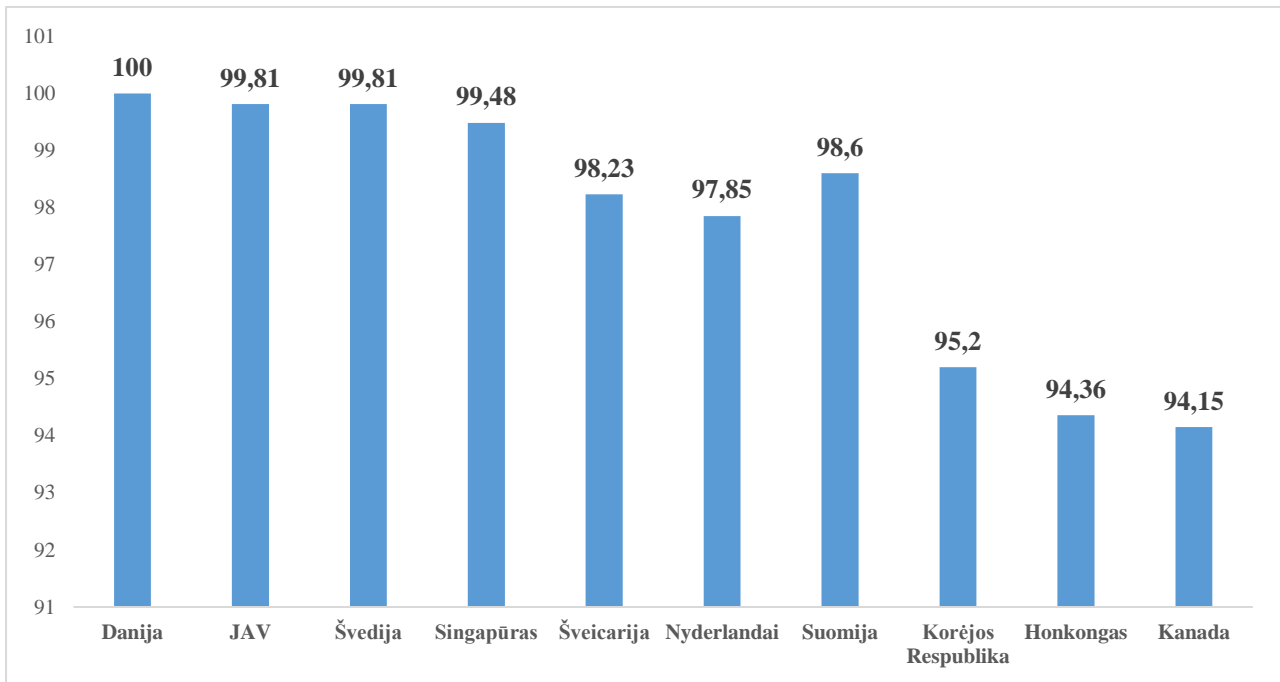
2 pav. Pasaulinio konkurencingumo indekso veiksniai ir subfaktorai
Šaltinis: sudaryta pagal šaltinį (World Digital Competitiveness report, 2022)

Kaip matyti iš 2 paveikslo, žinių sritis reikalinga, siekiant atrasti, suprasti ir kurti naujas technologijas. Technologijų veiksnys apima skaitmeninių technologijų plėtrą. Pasirengimo ateičiai sritis atspindi šalių skaitmeninių galimybių naudojimo lygį. Visi veiksniai suskirstyti į tris subfaktorius, išryškinant analizuojamos srities aspektą. Šalių reitingai skaičiuojami remiantis penkiasdešimt keturiais kriterijais. Šalių ekonomikos reitinguojamos pagal indeksą nuo labiausiai iki mažiausiai konkurencingos.

Siekiant atlikti konkurencingiausių pasaulio šalių analizę, naudojantis IMD konkurencingumo indeksu, išskiriami tyrimo etapai: 1) surinkti duomenis iš IMD ataskaitos, 2) įvertinti 2018–2022 m. šalių pokyčius, 3) pateikti ir analizuoti konkurencingumo pokyčių priežastis, remiantis indekso veiksmų reikšmėmis: veiksnys→subfaktorius→kriterijus.

2018–2022 m. konkurencingiausių pasaulio šalių analizė

Pagal IMD ataskaitos (2022) rezultatus šiame straipsnyje atlikta konkurencingiausių pasaulio šalių analizė. Pagal konkurencingumo indeksą aukščiausią poziciją 2022 m. užima Danija (žr. 3 pav.).

3 pav. 2022 m. konkurencingiausios šalys pagal pasaulinį konkurencingumo indeksą

Šaltinis: sudaryta pagal šaltinį: (World Digital Competitiveness report, 2022)

3 paveiksle pateikta informacija apie konkurencingiausių šalių reitingus. Pagal pasaulinio konkurencingumo 2022 m. ataskaitos duomenis konkurencingumo lyderės – Danija (100 balų), Jungtinės Amerikos Valstijos (99,81 balo), Švedija (99,81 balo), Singapūras (99,48 balo) ir Šveicarija (98,23 balo). Toliau seka Nyderlandai, Suomija, Korėjos Respublika, Honkongas ir Kanada.

1 lentelėje parodyta šalių lyderių užimama vieta pagal konkurencingumo indeksą 2018–2022 m.

1 lentelė

Šalių užimama vieta pagal pasaulinį konkurencingumo indeksą 2018–2022 m.

	2018	2019	2020	2021	2022
Danija	4	3	3	4	1
JAV	1	1	1	1	2
Švedija	3	3	4	3	3
Singapūras	2	2	2	5	4
Šveicarija	5	5	6	6	5
Nyderlandai	9	6	7	7	6
Suomija	7	7	10	11	7
Korėjos Respublika	14	10	8	12	8
Honkongas	11	8	5	2	9
Kanada	8	11	12	13	10

Šaltinis: sudaryta pagal šaltinį: (World Digital Competitiveness report, 2022)

Danija 2022 m. užima aukščiausią poziciją, po jos seka Jungtinės Amerikos Valstijos. Kaip matyti iš 2 lentelės, JAV 2018–2021 m. buvo aukščiausioje pozicijoje ir tik 2022 m. užleido pirmą vietą Danijai. Švedija lieka 3 vietoje, Singapūras užima 4 poziciją, Šveicarija pakilo aukštyn į 5 (iš 6) ir Nyderlandai – į 6 (iš 7). Suomija grįžo į dešimtuką (iš 11 vietos), užimdama 7 vietą. Korėjos Respublika vėl prisijungė prie konkurencingiausių pasaulio šalių ir užėmė 8 vietą. 2022 m. didžiausias iš 2 į 9 poziciją buvo Honkongo kritimas. Kanada pirmą kartą nuo 2018 m. pateko į konkurencingiausių pasaulio ekonomikų dešimtuką.

Pagal IMD pasaulinio konkurencingumo 2022 m. ataskaitą toliau straipsnyje išanalizuoti trys 2018–2022 metų pasaulinio konkurencingumo indekso veiksniai. Veiksmų reikšmės rodo konkrečią sritį, kurioje šalis turi tobulėti. 2 lentelėje atlikta išsami indekso duomenų analizė, atsižvelgiant į trijų veiksnių – žinių, technologijų ir pasirengimo ateičiai - bei jų subfaktorijų pokyčius.

Pasaulinio konkurencingumo indekso veiksniai ir šalių užimama vieta 2018–2022 m.

	Žinios					Technologijos					Pasirengimas ateičiai				
	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022	2018	2019	2020	2021	2022
Danija	8	6	6	8	6	10	11	9	9	7	1	2	1	2	1
JAV	4	1	1	3	4	3	5	7	4	9	2	1	2	1	3
Švedija	7	4	4	2	2	5	7	6	8	5	5	6	7	6	4
Singapūras	1	3	2	4	5	1	1	1	3	1	15	11	12	11	10
Šveicarija	6	2	2	3	1	9	10	11	11	12	10	10	5	3	7
Nyderlandai	12	13	14	11	8	8	6	8	7	4	4	3	4	4	5
Suomija	9	5	15	9	9	4	8	10	12	8	8	7	9	9	6
Korėjos R.	11	11	10	15	16	17	17	12	13	13	17	4	3	5	2
Honkongas	5	7	7	5	7	6	4	2	1	2	24	15	10	10	18
Kanada	3	5	5	7	3	12	13	13	15	14	9	18	15	15	11

Šaltinis: sudaryta pagal šaltinį (World Digital Competitiveness report, 2022)

Danijos pasiekimus daugiausia lėmė pasirengimo ateičiai veiksnys: pagal jį pasiekta aukščiausia vieta verslo judrumo ir informacinių technologijų integracijos subfaktoriuose. 5 vieta pasiekta prisitaikančių sąlygų subfaktoriuje. Analizuojant žinių ir technologijų veiksnius, matyti, kad Danija išlieka viena pirmaujančių šalių talentų, mokymo ir išsilavinimo subfaktoriuje. Žemus reitingo rezultatus rodo moterų, turinčių mokslo laipsnį (24 vieta), aukštojo mokslo pasiekimų (26 vieta) ir baigusių mokslus (38 vieta) kriterijai. Vadovų nuomonė apie tai, ar imigracijos įstatymai riboja šalies privataus sektoriaus konkurencingumą, atskleidžia vienus iš žemiausių rezultatų (42 vieta). Jungtinių Amerikos Valstijų duomenys rodo, kad visų veiksnių reikšmės 2022 m. sumažėjo, ypač – technologijų veiksnys (9 vieta). Tvirtos pozicijos išlaikytos žinių srityje: mokslo, talentų, mokymo ir išsilavinimo subfaktoriuose. Analizuojant Švedijos duomenis, nustatyti teigiami visų veiksnių pokyčiai, tai ir lėmė 3 vietą. Pagal žinių veiksnį Švedija užima 2 poziciją, tai priklausė nuo didesnio mokslinio susitelkimo ir talentų. Singapūras užima 4 vietą, tam įtakos turėjo pasiekimai technologijų srityje. Šioje veiksnių grupėje šalis pasiekė aukščiausią poziciją. Žemiausia pozicija - pasirengimo ateičiai srityje. Šveicarijos reitingo teigiamus pokyčius daugiausia lėmė žinių veiksnys. Analizuojant aukščiausiais ir žemiausiais balais vertinamus veiksnius, galima teigti, kad žemiausias pozicijas žinių srityje Šveicarija užima moterų, turinčių mokslo laipsnį (31 vieta), ir MTEP produktyvumo pagal publikacijas (35 vieta) subfaktoriuose. Vertinant technologijas, šalies pozicija pagerėjo reguliavimo sistemoje (8 vieta). Palyginus Šveicarijos 2022 m. duomenis su 2021 m., matyti, kad pasirengimo ateičiai veiksnys krito iš 3 į 7 vietą.

Nyderlanduose aukščiausiai vertinamas technologijų veiksnys (žr. 2 lentelę). Šalis tarp pasaulio ekonomikų pirmauja pagal šiuos subfaktorius: kapitalą (3 vieta), reguliavimo sistemą (7 vieta) ir technologinę sistemą (10 vieta). Apskaičiuojant analizuojamo laikotarpio vidutinę veiksnių reikšmę, matyti, kad Suomijoje geriausiai buvo vertinama pasirengimo ateičiai veiksnių grupė, vidurinioji pozicija teko technologijų, o prasčiausiai laikomi žinių veiksniai. Korėjos Respublikos grįžimą į dešimties konkurencingiausių šalių sąrašą daugiausia lėmė pasirengimo ateičiai veiksnys (2 vieta). Šioje srityje daugiausia pasiekta pagal prisitaikymo nuostatų ir verslo judrumo subfaktorius. Stipriosiomis Korėjos sritimis laikomos mokslinė koncentracija ir technologinė sistema, grėsmės jaučiamos dėl šalies skaitmeninio konkurencingumo tvarumo. Žemos pozicijos susijusios su skaitmeninių įgūdžių prieinamumu (46 vieta) ir apklausų rezultatų (siekiant išsiaiškinti vadovų nuomonę dėl tarptautinės patirties turinčių vadovų) trūkumu bei prieinamumu (59 vieta).

Honkongas 2022 m. patyrė vieną ryškiausių kritimų. Tam įtakos turėjo žemais rezultatais įvertinti beveik visi veiksniai, išskyrus technologijų sritį, išlaikančią aukštą pozicijas (2 vieta). Žinių veiksnio mokslo susitelkimo subfaktorius sumažėjo iki 18 vietos. Dauguma šalies kriterijų išlieka santykinai žemi, pavyzdžiui, išlaidos moksliniams tyrimams ir plėtrai, išreiškiamos procentine dalimi nuo BVP (41 vieta), ar valstybės gebėjimas užtikrinti kibernetinį saugumą (48 vieta). Tarp konkurencingiausių šalių 10 vietą užima Kanada. Kanados aukščiausius rezultatus pasaulinio konkurencingumo indekse lėmė žinių sritis, kurioje ji pasiekė 3 vietą.

Apibendrintai galima teigti, kad ir akademinė bendruomenė, ir verslo atstovai, politikos formuotojai, analizuodami konkretų šalies konkurencingumo aspektą, gali remtis išsamia ataskaitos informacija. Be to, reitingai gali būti naudojami kaip įrankis, priimant tarptautinius investavimo ar plėtros sprendimus.

Išvados

Šalies konkurencingumas yra sudėtingas ir daug aspektų apimantis reiškinys. Dažniausiai ši sąvoka apibūdinama kaip būdas pamatuoti, ar šalis, siekdama nuolatinės gyventojų gerovės, daro viską, kas įmanoma. Be to, ji laikoma matu, parodančiu ekonomikos gebėjimą produktyviai kurti vertingas prekes ir paslaugas, siekiant padidinti gyvenimo lygį ir aukštą užimtumą. Didėjančios globalizacijos, ekonominės integracijos, tarptautinio atvirumo sąlygomis vis didesnę reikšmę įgyja kiekvienos valstybės konkurencingumo didinimas. Šalies konkurencingumo tematika domina tyrėjus, pradedant teorijomis, kuriose sutelkiamas dėmesys į tarptautinę prekybą, iki neoklasikinių ekonomistų dėmesio, skirto investicijoms, į fizinį kapitalą ir infrastruktūrą, o pastaruoju metu – domėjimusi kitais mechanizmais, tokiais kaip inovacijos, švietimas ir mokymas, technologinė pažanga, makroekonominis stabilumas. Tyrėjai akcentuoja, kad, norint įvertinti šalies konkurencingumą, turi būti naudojamas ne vienas, o keli apibendrinantys rodikliai. Siekiant įvertinti šalių konkurencingumą, dažnai remiamasi institucijų parengtais indeksais, pagal kuriuos reitinguojamos šalys.

Šveicarijos instituto sudaromas pasaulinis konkurencingumo indeksas įtraukia trijų sričių veiksmus, atspindinčius skirtingus šalies konkurencingumo aspektus. Jų sudarytoje ataskaitoje detalai pateikiama konkurencingumo indekso struktūra pagal žinių, technologijų ir pasirengimo ateičiai veiksmus. Šie veiksniai pagrindžiami subfaktoriais ir kriterijais. Nustatyta, kad 2022 m. konkurencingiausia pasaulio šalis buvo Danija. Detalai išanalizavus pasaulinio konkurencingumo indekso 2018–2022 m. duomenis, nustatyta, kuriose srityse konkurencingiausios pasaulio šalys yra pranašiausios arba, palyginus su kitomis šalimis, turi tam tikrų trūkumų. Nacionaliniu lygiu akcentuojamas naujų perspektyvų atsiradimas, kuriant konkurencinius pranašumus, įmonių ir sektorių kuriama pridėtinė vertė ir iniciatyvos, siekiant ekonomikos plėtros.

Literatūros sąrašas

1. Adamkiewicz, H. (2019). The dimensions of national competitiveness: The empirical analysis based on The World Economic Forum's data. *Economics and Business Review*, 5 (19), 92–117. DOI: 10.18559/ebr.2019.3.6
2. Danilevičienė, I. (2019). *Darbo apmokėjimo, užimtumo ir produktyvumo sąveika*. Daktaro disertacija. Vilnius: Technika.
3. Delgado, M., Ketels, C., Porter, M. E., Stern, S. (2012). The Determinants of National Competitiveness. *National bureau of Economic research*, 18249, 1–47. <https://www.nber.org/papers/w18249>
4. Dima, A. M., Begu, L., Vasilescu, M. D., Maassen, M. A. (2018). The Relationship between the Knowledge Economy and Global Competitiveness in the European Union. *Sustainability*, 10 (6), 1706, 1–15. <https://doi.org/10.3390/su10061706>
5. IMD Digital Competitiveness Ranking 2022. <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness/>
6. Kels, K. (2016). *Competitiveness Frameworks Review. An Analysis Conducted for the National Competitiveness Council*. National Competitiveness Council: Dublin.
7. Krugman, P. (1994). Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*, 73 (2), 28–44.
8. Krugman, P. (1995). Growing World Trade: Causes and Consequences. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 327–377.
9. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>
10. Marginean, S. (2006). Competitiveness: from Microeconomic Foundations to National Determinants. *Studies in Business and Economics*, 1(1), 29-35.

11. Neverauskienė, L. O., Danilevičienė, I., Tvaronavičienė, M. (2020). Assessment of the factors influencing competitiveness fostering the country's sustainability. *Economic Research-Ekonomiska Istraživanja*, 33 (1), 1909-1924. DOI: 10.1080/1331677X.2020.1763821
12. Padgureckienė, A. (2021). Šalies konkurencingumo sąvokos analizė. *Lietuvos aukštųjų mokyklų vadybos ir ekonomikos jaunųjų mokslininkų konferencijų darbai*, 24, 234–239. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
13. Porter, M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. *Harvard Business Review*, 73–91.
14. Porter, M. E. (2004). Building the Microeconomic Foundations of Prosperity: Findings from the Business Competitiveness Index. *The Global Competitiveness Report 2003-2004*, 29-56.
15. Rakauskienė, G. (2013). Šalies konkurencingumo skatinimo sprendimų pagrįstumo didinimas. Daktaro disertacija. Vilnius: Technika.
16. Rudytė, D., Ruplienė, D., Garšvienė, L., Bajorūnienė, R., Skunčikienė, S. (2018). *Savivaldybių fiskalinio konkurencingumo vertinimas ekonominio augimo kontekste*. Mokslo studija. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
17. Rudytė, D., Skunčikienė, S. (2015). Baltijos šalių konkurencingumą lemiančių veiksnių analizė. *Lietuvos ekonomikos augimo ir stabilumo strateginės kryptys: nacionalinės mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių rinkinys*, 206–216. Vilnius.
18. Schwab, K. (2019). *The Global Competitiveness Report 2019*. World Economic Forum. http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
19. Simanavičienė, Ž., Bruneckienė, J., Šimberova, I. (2007). Regionų konkurencingumo teoriniai aspektai. *Ekonomika: mokslo darbai*, 77, 68-81.
20. Siudek, T., Zawojkska, A. (2014). Competitiveness in the economic concepts, theories and empirical research. *Oeconomia*, 13 (1), 91–108.
21. Stanickova, M. (2015). Classifying the EU Competitiveness Factors Using Multivariate Statistical Methods. *Procedia Economics and Finance*, 23, 313 – 320. [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00508-0](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00508-0).
22. Šegota, A., Tomljanović, M., Hudek, I. (2017). Contemporary Approaches to Measuring Competitiveness – The Case of EU Member States. *Journal of Economics and Business*, 35 (1), 123–150. <https://ssrn.com/abstract=2997403>
23. Šeputienė, J., Brazauskienė, K. (2013). Lietuvos konkurencingumo pokyčių vertinimas Europos Sąjungos šalių kontekste. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 29 (1), 30–37.
24. Voinescu, R., Moisoiu, C. (2015). Competitiveness, theoretical and policy approaches. Towards a more competitive EU. *Procedia Econ. Finance*, 22, 512–521.
25. Zeibote, Z., Volkova, T., Todorov, K. (2019). The impact of globalization on regional development and competitiveness: cases of selected regions. *Insights into Regional Development*, 1 (1), 33–47. [http://doi.org/10.9770/IRD.2019.1.1\(3\)](http://doi.org/10.9770/IRD.2019.1.1(3))